

Н. В. ТРОЦЬОК**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ**

Досліджено поняття «правовий захист», визначено особливості адміністративно-правового захисту авторських прав. Проаналізована нормативно-правова база, яка забезпечує правову охорону об'єктів інтелектуальної власності та порядок їх використання, а також досліджено коло суб'єктів, які уповноваженні здійснювати захист авторських прав в Україні.

Ключові слова: авторське право, правовий захист, адміністративно-правовий захист, об'єкт, суб'єкт.

Троцьок Н.В. Административно-правовое обеспечение защиты авторских прав

Исследовано понятие «правовая защита», определены особенности административно-правовой защиты авторских прав. Проанализирована нормативно-правовая база, которая обеспечивает правовую охрану объектов интеллектуальной собственности и порядок их использования, а также исследовано круг субъектов, которые уполномоченные осуществлять защиту авторских прав в Украине.

Ключевые слова: авторское право, правовая защита, административно-правовая защита, объект, субъект.

Trotsyuk Nina. Administrative and Legal Copyright Protection

This article explores the concept of “legal protection”, the peculiarities of administrative and legal protection of copyright. Analyzed the regulatory framework that provides legal protection of intellectual property and the arrangements of their use and studied the range of subjects, that are authorized to implement copyright protection in Ukraine.

Key words: copyright, legal protection, administrative and legal protection, object, subject.

Відповідно до ст. 54 Конституції України кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, що встановлені законом. Найчастіше авторські права порушуються привласненням авторства на чужі твори та використанням їх особами, які не мають ніякого відношення до їх створення.

© ТРОЦЬОК Ніна Валеріївна – аспірант кафедри конституційного та адміністративного права Юридичного інституту Національного авіаційного університету

Не дивлячись на досить широкий інтерес науковців до проблем захисту авторських прав, в Україні цій проблемі приділяється недостатньо уваги. Так, Г. В. Корчевний у своїй дисертаційній роботі на тему «Адміністративна відповідальність за порушення авторських та суміжних прав», торкається в основному проблем адміністративно-правової охорони права інтелектуальної власності, а В. Б. Харченко у своїх працях розкриває захист авторських прав у порівняльному аспекті із кримінально-правовою охороною. Частково тих проблем торкався і професор Р. Б. Шишка, але із наголосом на цивільно-правову охорону авторських прав, цілісну доктрину якої він розробив.

Питання адміністративно-правового забезпечення захисту авторських прав досліджували В. М. Антонов, М. В. Боруца, І. Г. Запорожець, Г. В. Корчевний, Р. А. Калюжний, В. В. Колосніченко, І. С. Кравченко, І. О. Личенко, М. В. Мельников, О. О. Обущак, О. П. Орлюк, О. А. Підпригора, Г. С. Римарчук, Р. О. Стефанчук, Д. В. Смерницький, О. І. Харитонова та ін.

Проте, пройшов час і виявились нові загрози, і те, що захист авторських прав потребує комплексного дослідження з позицій адміністративного права, є беззаперечним.

Дослідження особливостей адміністративно-правового захисту авторських прав неможливо без встановлення їх правової природи, рівня та значущості загроз, гносеологічного коріння чи витоків. По суті, йдеться про те, що слід захищати та хто це повинен робити? Щодо першого, то йдеться про: 1) об'єкти авторського права; 2) суб'єктів авторського права; 3) державний інтерес; 4) права, які виникають на об'єкти авторського права; 5) встановлений міжнародним співтовариством, зокрема Конвенцією про охорону авторського права та державою Законом України «Про авторське право та суміжні права» правопорядок у сфері авторського права. Такий гносеологічний підхід є виправданим та практично значущим з огляду на спрямованість та положення Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП).

Також слід з'ясувати значення адміністративно-правового захисту: а) на загальному понятійному рівні; б) прояву категорії «захист» у законодавстві та правовій доктрині; в) в адміністративному праві; г) у праві інтелектуальної власності. Щодо першого, то у Вікіпедії із запропонованих там понять найбільше підходить: 1) дія за значенням захищати, захистити, захищатися, захиститися; 2) охорона, підтримка, заступництво; сукупність правових, економічних, організаційних та технічних заходів, що мають на меті запобігти пору-

шенням прав будь-кого¹; «1. Дія за значенням захищати, 2. Охорона заступництво, підтримка ...»².

Термін «правовий захист» зводиться до діяльності компетентних органів державної влади, органів управління і місцевого самоврядування із створення та приведення у дію правових механізмів, які забезпечують реалізацію прав, свобод і здійснення обов'язків, а також гарантій, компенсацій і пільг згідно особливостей об'єкту чи суб'єкта захисту. В джерелах, якщо абстрагуватися від терміну «цивільних прав» захист витлумачено як «дії уповноваженої особи, а також діяльність юрисдикційних органів та осіб, які зобов'язані вжити заходів щодо поновлення порушеного, оспорюваного чи невизнаного права, а також охоронюваного законом інтересу...»³.

В аксіологічному сенсі правова захищеність вказує на ступінь задоволення суб'єкта наявністю необхідних правових механізмів забезпечення ефективного захисту його прав і охоронюваних законом інтересів та впевненості, що вони діють. Така захищеність може бути реальною чи удаваною чи такою, що ніби-то є, але не є дієюю. Ці захищеності проявляються на практиці, оскільки в них відображене оціночне ставлення суб'єкта до його реального становища у суспільстві взагалі, та у певній сфері діяльності та впливу суспільства зокрема.

Отже, поняття «правовий захист» може вживатися для зазначення як цілісної системи, так і наявних форм, засобів і способів правового захисту. Здебільшого його зміст охоплює правова форма діяльності уповноважених органів і їх посадових осіб, а також результати такої діяльності: прийняті законодавцем правові норми, які містять гарантії правового захисту (абстрактний правовий захист), безпосереднє застосування таких норм на практиці і прийняття по ним акту застосування права (конкретний, реальний захист); реалізація такого акту виконавчими органами (стадія оцінки ефективності такого захисту). У системі вони і є змістом правового захисту як правовою цінністю, яка гарантує права на захист. Його напрямками є правотворча і правозастосовча діяльності.

З огляду на наведене, можна виділити ознаки державного захисту при визначенні: актами законодавства умов, порядку та гарантій здійснення прав та охоронюваних законом інтересів; конкретних мір (правових, економічних, соціальних, організаційних та інших); встановлені органами державної влади засобів та способів їх здійснення згідно юридичних процедур; як частини забезпечення правопорядку у сфері авторських прав уповноваженими на те державни-

ми органами, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, а в передбачених законом випадках володільцями прав шляхом самозахисту права; у їх дієвості і забезпеченні досягнення мети встановлення захисту.

Адміністративно-правовий захист авторського права посідає окреме місце поряд з цивільно-правовим, господарсько-правовим і кримінально-правовим захистами. На перший погляд він є більш оперативним і забезпеченим адміністративними юридичними процедурами основного чи допоміжного спрямування. Він стосується діяльності держави у сфері нормотворчості та посилення владного впливу на здійснення прав у сфері авторського права, забезпечення правореалізації у діяльності державних органів та недержавних організацій, судового захисту цих прав у разі їх порушення чи загрози порушення.

З огляду на наведене звернемося до чинного законодавства:

1) з формального боку це визначено ст. 51-2 КУпАП⁴ та іншими його статтями. В ст. 51 Закону України «Про авторське право і суміжні права»⁵ передбачено, що захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством. Якщо у подальшому вписано у цьому законі цивільно-правовий захист, то проігноровано розкриття адміністративно-правового. Тож слушно виникає запитання: чи законодавець не вважав за потрібне це робити?; чи це віднесено до компетенції загального або спеціального законодавства і розосереджене в інших актах адміністративного законодавства, зокрема в тих, які встановлюють компетенцію державних та недержавних органів у сфері державного управління у сфері авторського права?

2) в ч. 1 ст. 52 цього закону за назвою «Способи цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав» встановлено аналогічне правило, що за захистом свого авторського права і (або) суміжних прав суб'єкти авторського права та суміжних прав мають право звертатися в установленому порядку до суду та інших органів відповідно до їх компетенції. Або законодавець ігнорує роль та виключність судового порядку захисту порушених цивільних прав, або переплутав захист та охорону, або дійсно делегує іншим державним органам повноваження щодо захисту авторських прав, зокрема в адміністративному порядку?

3) з аналізу норм КУпАП вбачається, що адміністративно-правовий захист з усіх об'єктів права інтелектуальної власності поширю-

ється лише на сорти рослин. До того ж адміністративно-правовий захист зведений до діяльності адміністративних органів;

4) захист прав інтелектуальної власності в адміністративному порядку здійснює Апеляційна палата Державної служби інтелектуальної власності, яка розглядає заперечення проти рішень Державної служби інтелектуальної власності щодо реєстрації прав інтелектуальної власності в Україні, заяви про визнання торговельної марки добре відомою в Україні, інші спірні питання. Заперечення, зокрема, може бути подано у зв'язку з відмовою Держслужби у реєстрації прав інтелектуальної власності та видачі охоронного документа на об'єкт права інтелектуальної власності за результатами проведення експертизи поданої заявки. В Апеляційній палаті законодавчо закріплена колегіальна форма розгляду справ, віднесених до її компетенції. Заперечення розглядається колегією Апеляційної палати, яка приймає рішення щодо правомірності дій Держслужби з відмови в реєстрації прав.

Становлення інститутів права, у тому числі правової охорони авторських прав у адміністративному праві слід розглядати у ретроспективі. За порушення авторського права встановлена адміністративна, цивільно-правова та кримінальна відповідальність. Гносеологічно захист авторського права становився як частина поліцейського права. Розмірковуючи з приводу змісту поліцейського права, М. Цитович зазначає: «...наряду с обеспечением свободы печати государству надлежит иметь в виду возможность злоупотреблений, государству необходимо создать систему соответствующих мер, которые с одной стороны, могли бы предупреждать их, с другой – устанавливали бы ответственность за эти злоупотребления. Совокупность таких мер и обозначаются термином «полиция печати», разумея слово «полиция» в широком смысле»⁶. Так чи інакше, в коло обов'язків поліції друку входила не тільки цензура друку, але і інші повноваження щодо захисту правопорядку у цій сфері, що у широкому сенсі вважалося захистом.

В Україні внаслідок незадовільного забезпечення виконання законів і ментальності володільців майнових прав та користувачів, стан дотримання вимог законів у сфері авторського права має негативні прояви: завмирає видавнича діяльність, а рівень його порушень права – надто високий. Дотримання положень законів України у сфері інтелектуальної власності та її захисту вимагає кращого. Це призводить до обґрунтованих звинувачень з боку світової спільноти в потуранні порушенням на її території прав інтелектуальної влас-

ності, низькому рівні їх захисту. Не дарма провідні діячі культури та мас-медіа наразі на рівні акції закликають відмовитися від скачування та використання контрафактної продукції: музики, фільмів тощо. Потреба посилення захисту авторських прав зумовлена масовими їх порушеннями і неналежною дієвістю приватного механізму їх захисту, що спричинило значну шкоду економіці України. Висновок доволі невтішний: або органи влади України не володіють ситуацією, або пізно реагують на прогалини вітчизняних законів, чи не здатні добитися безумовного виконання їх положень. Зазначене стосується також захисту авторських прав.

Це при тому, що визнано: чинна в Україні нормативно-правова база забезпечує правову охорону об'єктів інтелектуальної власності та порядок їх використання⁷. В державі розроблена і прийнята із врахуванням положень міжнародних актів відповідна програма, а положення міжнародних актів закріплені у ст. 13, 41, 54 Конституції України, основних кодифікованих актах законодавства України (Цивільному кодексі України, Господарському кодексі України, Кримінальному кодексі України, Кодексі України про адміністративні правопорушення, Митному кодексі України).

На спеціальному рівні прийнято і діють закони України «Про авторське право і суміжні права», «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, комп'ютерних програм, баз даних», «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про видавничу справу», «Про телебачення і радіомовлення», «Про театри і театральну справу», «Про захист суспільної моралі», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про інформацію», «Про науково-технічну інформацію», «Про захист інформації в автоматизованих системах», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про захист прав споживачів» та ін.

Є низка підзаконних актів, що захищають економічні інтереси творчих працівників, зокрема постанова Кабінету Міністрів України «Про розміри відрахувань до фондів творчих спілок України за використання творів літератури та мистецтва» №108 від 3 березня 1992 р.

Щодо діяльності держави в особі її уповноважених органів, то в 1992 р. на базі Українського республіканського агентства з авторських і суміжних прав створено Державне агентство з авторських

і суміжних прав. Наразі державне підприємство «Українське агентство з авторських та суміжних прав» (далі – ДП «УААСП») є найпотужнішою організацією колективного управління в сфері авторського права в Україні, яке здійснює управління майновими правами суб'єктів авторського права, зокрема, такими категоріями майнових прав, як використання об'єктів авторського права шляхом: публічного виконання, в тому числі на радіо та телебаченні, відтворення творів за допомогою механічного, магнітного та іншого запису, репродукування, відтворення аудіовізуальних творів чи звукозаписів творів в особистих цілях та інше. Воно є єдиною в Україні організацією, яка має міжнародне визнання, є постійним і повноважним членом Міжнародної конфедерації авторських та композиторських товариств (CISAC), що об'єднує 222 авторсько-правових товариств у 118 країнах світу. У рамках співпраці з членами CISAC ДП УААСП укладені договори з організаціями колективного управління іноземних держав (США, Великобританії, Німеччини, Франції, Росії, Італії, Іспанії та ін.) про взаємне представництво інтересів по забезпеченню охорони майнових прав авторів та їх правонаступників. Наразі воно представляє інтереси понад 6 тисяч українських авторів, а також інтереси більш ніж 2,5 мільйонів іноземних авторів, правами яких на території України управляє ДП УААСП на підставі договорів з відповідними іноземними авторсько-правовими організаціями. Йому передані в управління майнові права на використання музичних творів від найпотужніших світових правовласників і таким чином воно здійснює управління найбільшим каталогом музичних творів в Україні, що охоплює близько 95% музичних творів світу⁸.

Зауважимо, ще раз: ДП «УААСП» було створене за наказом Міністерства освіти і науки України (МОН) «Про створення державного підприємства “Українське агентство з авторських та суміжних прав”» №177 від 7 червня 2000 року на базі Державного агентства України з авторських і суміжних прав і є його правонаступником, засноване на державній власності і належало до сфери управління Міністерства освіти і науки України та було підпорядковане Державному департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України. На сьогодні ДП «УААСП» належить до сфери управління Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та підпорядковане Державній службі інтелектуальної власності.

Також є самоврядні організації, які переймаються, чи у статуті яких передбачено надання допомоги у захисті авторських прав:

спілки, союзи тощо, та створена нормативна база – Закон України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки»⁹ визначає правовий статус професійних творчих працівників, встановлює правові, соціальні, економічні та організаційні засади діяльності творчих спілок у галузі культури та мистецтва. Згідно його ст. 3 творча спілка діє на принципах добровільного об'єднання її членів, які належать до одного фахового напрямку культури та мистецтва, самоврядування, взаємодопомоги і співробітництва, невтручання у творчий процес, вільного вибору форм і методів творчої діяльності, визнання авторських прав. У кожному фаховому напрямі може бути створено одне або більше добровільних творчих об'єднань. Тут же вказано, що одним із напрямків їх діяльності є турбота про правовий, соціальний та професійний захист членів творчої спілки (п. 6 ч. 4 ст. 3); гарантує професійний та соціальний захист членів творчих спілок, охорону їх авторських та суміжних прав (абз. 4 ч. 2 ст. 4); залучає творчі спілки до підготовки законопроектів, розроблення загальнодержавних програм національно-культурного розвитку, інших соціально важливих культурологічних та соціально-політичних (абз. 5 ч. 2 ст. 4).

У ст. 6 встановлено, що професійний творчий працівник користується правом на державне соціальне страхування, оплату праці відповідно до професії, кваліфікації та особистого трудового внеску, належні умови праці, пенсійне забезпечення згідно з законодавством України. Професійний творчий працівник може мати статус як найманого працівника, так і особи, яка не працює за наймом. Професійним творчим працівникам, які зробили вагомий внесок у розвиток національної культури та мистецтва, можуть встановлюватися державні стипендії відповідно до законодавства України.

Професійним творчим працівникам – членам творчої спілки для забезпечення умов для творчої діяльності надається окрема кімната (кабінет, майстерня) або додаткова жила площа розміром не менш як 20 кв. м, що оплачується в одинарному розмірі. Професійним творчим працівникам – членам творчих спілок гарантується додатковий соціальний захист. Вони можуть одержувати фінансову та іншу матеріальну допомогу, доплату до пенсій, користуватися закладами охорони здоров'я відповідних творчих спілок, будинками творчості, будинками-інтернатами (пансіонатами) для людей похилого віку та інвалідів згідно з статутними положеннями, матеріальними і фінансовими можливостями творчої спілки.

Само собою розуміється без державної підтримки та забезпечення захист авторських прав творчих працівників неможливий. Якщо

право чи намір не забезпечений належними матеріальними та організаційно-правовими засобами та видами він є декларативним.

Таким чином, адміністративно-правове забезпечення захисту авторських прав в Україні та його організаційно-правові засади сформовано. Водночас воно не консолідовано в КУпАП, що призводить до неузгодженості діяльності державних органів у цій сфері, інколи імітації такої діяльності без особливих результатів. Відповідно слід позбавитися від неефективних органів, які здійснюють захист авторських прав та активізувати діяльність тих, які забезпечують захист за заявами володільців прав та потерпілих.

1. *Захист* // Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82>.
2. *Новий* тлумачний словник української мови : у 4 т. / [укладачі : Василь Яременко, Оксана Сліпушко]. – К. : АКОНІТ, 2006. – Т.1. – С. 733.
3. *Венецька М. В.* Захист цивільних прав / Венецька М.В. // Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Юрид. думка, 2007. – С. 290-291.
4. *Кодекс* України про адміністративні правопорушення : станом від 07.12.1984 р. № 8073-Х // ВВР України. – 2015. – №6. – Ст. 38.
5. *Поліцейське* право в Університеті Святого Володимира : у 2 кн. – К. : Либідь, 2010. – (Пам'ятки правничої думки Київського університету). Кн.2 / [уклад. І. С. Гриценко, В. А. Короткий] ; за ред. І. С. Гриценка. – 464 с.
6. *Про авторське* право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 2013 р. № 3792-ХІІ // ВВР України. – 2014. – №2-3. – Ст. 41.
7. *Про затвердження* Концепції розвитку національної системи правової охорони інтелектуальної власності : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 червня 2002 р. № 321-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/321-2002-%D1%80>.
8. *Українське* агентство з авторських та суміжних прав [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uacr.org/dokumenty.html>.
9. *Про професійних* творчих працівників та творчі спілки : Закон України від 07.10.1997 р. № 554/97-ВР // ВВР України. – 2014. – №5. – Ст. 62.

Trotsyuk Nina. Administrative and Legal Copyright Protection

The author of the article reveals the importance of administrative and legal copyright protection, while noting that “remedy” is reduced to the activities of competent authorities, governments and local governments from creating and actuation of legal mechanisms that ensure the rights, freedoms and implementation responsibilities and guarantees, compensation and benefits according to the features of the object or subject of protection.

The issue of administrative and legal support of copyright protection was examined by V.M. Antonov, M. Boruta, I. G. Zaporozhets, A.V. Korchevnyy, P.A. Kalyuzhny, V.V. Kolosnichenko, I.S. Kravchenko, I.A. Lychenko, N.V. Melnikov, A.A. Obuschak, A.P. Orlyuk, O.A. Pidoprygora, G.S. Rymarchuk, R.O. Stefanchuk, D.V. Smernytsky, A.I. Kharitonov and others.

However, as time passed and appeared the new threats, the fact that copyright protection requires a comprehensive study from the position of administrative law is obvious.

The article stressed that administrative and legal protection of copyright occupies a special place among the civil, economic, legal and criminal remedies. It deals with the state's activities in the field of law-making and strengthening of the states' impact on the sphere of copyright law rights of copyright, provision of right enforcement in the activities of public authorities and non-governmental organizations, judicial protection of these rights in case of violation or threat of violation.

Analyzed the current rules of codified legal act – the Code of Ukraine on Administrative Offences relating to administrative and legal protection of copyright and investigated range of subjects which carry out authorized thereto copyright protection in Ukraine

The author concludes that the administrative and legal framework for copyright protection in Ukraine and its organizational and legal framework are formed. However, it is not consolidated in CAO, which leads to inconsistencies among government bodies in this area, sometimes simulating such activity without any results. Thus, we have to get rid of inefficient bodies that protect copyrights and revitalize those that provide defense of Infringement.

Key words: copyright, legal protection, administrative and legal protection, object, subject.

УДК 347.1

К. О. ФЕСИК

ПЕРСПЕКТИВА КОЛЕКТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ : ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СПРАВИ ДО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

Досліджено особливості провадження в справі до судового розгляду, обумовлених специфікою позовів на захист значної кількості осіб. Аналізуються особливості завдань стадії провадження в справі до судового розгляду, викликані участю на стороні позивача значної кількості осіб. Пропонується поняття сертифікації колективу позивачів як основного для стадії підготовки в провадженні по розгляду колективного спору. Розглядаються проблеми опису колективу позивачів, повідомлення потенційних його учасників, уточнення позовної заяви та інші аспекти провадження у справі до судового розгляду.

Ключові слова: провадження в справі до судового розгляду, колективний позов, сертифікація колективу позивачів, повідомлення учасників.

Фесик К.А. Перспектива колективного производства в гражданском процессе Украины: отдельные аспекты подготовки дела к судебному рассмотрению.

Исследованы особенности подготовки к рассмотрению дел по искам, объединяющим требования значительного количества лиц. Анализируются

© *ФЕСИК Кирило Олександрович* – аспірант Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, адвокат